

BESLUT

2015-09-28

Dnr: 15/00769

SAKEN

Veckans brott, SVT1, 2015-03-17, inslag om rättspsykiatriska undersökningar; fråga om respekt för privatlivet

BESLUT

Inslaget frias. Granskningsnämnden anser att det inte strider mot bestämmelsen om respekt för privatlivet.

INSLAGET

Inslaget handlade om ett mordfall ”utan motiv” och den rättspsykiatriska undersökning som gjorts avseende gärningsmannen och hur en utredning går till när en person ska dömas till vård eller fängelse. I det så kallade löpet till inslaget sades följande.

(Programledare) – Finns det mord helt utan motiv? Vi tittar närmare på det brutala styckmordet i Gävle. (Gärningsman) – Jag brukar ha väldigt våldsamma tankar. (Polis) – (ohörbart) 2.6 vi ser en hand. Kom. (Programledare) – Vi har besökt dem som utreder om någon är så psykisk sjuk att hen ska dömas till vård i stället för fängelse. (Psykiatriker) – En viktig faktor är hur ofta personen uppvisar en störning av att bedöma hur man bedömer verkligheten. [...]

I inslaget syntes två fotografier i bakgrunden som var blurrade. Därefter sa programledaren följande.

Jag tror att många av er minns det uppmärksammade styckmordet i Gävle i höstas. En man och en kvinna, bekanta sedan länge, går hem till mannens lägenhet och där händer sedan något som är nästan helt överkligt. Vi ska nu få höra utdrag från polisförhören med mannen, vi har naturligtvis bytt ut rösterna men bilderna och filmerna är autentiska från förundersökningen och polisens rekonstruktion.

Därefter visades polisens rekonstruktionsfilm från gärningsmannens bostad samtidigt som röster från skådespelare läste upp utdrag från polisens förhör med gärningsmannen.

Därefter visades en film från polisens förundersökning när polisen går in i lägenheten och hittar den styckade kroppen i en väska. Sedan frågar programledaren kriminalprofessorn i studion om det är det motivlösa mordet. Följande sades.

(Kriminalprofessor) – Nej, jag tror inte det. Jag tror att han tidigare under kvällen upplever att han har blivit kränkt av offrets tidigare make som då har klappat honom på kinden när de sitter på krogen, att han blir behandlad på ett nedlåtande sätt. Sedan hamnar hon hemma hos honom och de inleder något slags sex men det avbryts och så blir det inget av det heller. Sedan så händer det här då. (Programledare) – Det låter ändå som ganska små kränkningar. Hur skulle det kunna leda till...?

(Kriminalprofessor) – Ja, ja. Nej... (Programledare) – ... ett sådant här brutalt mord.

(Kriminalprofessor) – ... visst. I en objektiv jämförande mening. Problemet är att folk är olika. Jag kan tänka mig att just för en person med hans läggning så kan det upplevas som en allvarlig kränkning att någon klappar dig på kinden och frågar hur du mår. Han upplever det som att han blir behandlad som ett barn helt enkelt. Man kan ju beskriva den här personen på olika sätt och de säger att han har, enligt rättspsykiatriska utlåtandet, en autistisk störning, att han skulle vara väldigt fjärrad. Det andra är att han ger ett lätt bohemiskt intryck. Eftersom den där skönheten bor i betraktarens öga så beroende på vilken relation till honom som man har så kan man säkert uppfatta honom på olika sätt. Men jag tror inte att någon uppfattar honom som spritt språngande galen för så betar han sig inte. (Programledare) – Om man tittar på vad som händer efter mordet som sker tidigt på morgonen och sedan under dagen, hur han betar sig. Vad säger du om det?

Därefter visades bilder från polisens rekonstruktionsfilm och en psykiatriker uttalade sig på följande sätt.

Det som det handlar om är ett väldigt ovanligt fall. Det här är en person som gör någonting som de flesta av oss inte skulle vara i närheten av att göra och kanske han inte trodde att han skulle göra det heller. Så hamnar han i detta och han kan inte förklara det. Det finns ingen förklaring i brevet. Det tyder på att han inte har någon. Det är ett ganska omfattande avskedsbrev för att vara ett sådant. Han inleder ju med att säga att jag har gjort något som inte är begripligt och inte heller förlåtligt. Det är skuld känslor och anklagandekänslor som behärskar honom och han befinner sig nog ganska långt in i en självmordsprocess. Det är inte långt bort för att han ska ta livet av sig. Jag som har sysslat mycket med sådana här saker under årens lopp, jag står ju också som ett stort frågetecken liksom mina kollegor som har gjort rättspsykiatriska undersökningar och så vidare. Det finns små antydningar. Man har ju funnit att han kanske har någon sorts störning i sin personliga utveckling sedan länge. Men förklaringsvärdet i det är ganska lågt. Det vore mycket lättare om man hade någon annan mera uppenbar psykisk sjukdom punkt och slut [...].

Samtidigt visades bland annat bilder på gärningsmannens självmordsbrev och blurrade porträttfotografier på gärningsmannen och offret. Därefter sades följande.

(Programledare) – Enligt den rättspsykiatriska undersökningen så led alltså inte styckmördaren i Gävle av en allvarlig psykisk störning vid tiden för brottet. Han kan då dömas till fängelse. Domen meddelas den 31 mars. [Kriminalprofessorn], vad säger du om att han inte kommer att dömas till vård? (Kriminalprofessor) – Det beror på att det är så trångt utrymme för att bli dömd till vård. Det är ju i princip två typfall: att antingen ska du inte kunna skilja rätt från fel, det kan den här personen, och det andra är ju att

du inte rent viljemässigt styra dina handlingar. Det är väl kanske möjligtvis den linjen han lägger sig på att det här händer bara, han vet inte hur det har gått till. Så att jag tycker möjligen att det visar på den där bristen i den lagstiftningen. Du kan i princip vara hur tokig som helst ändå utan att bli föremål för rättspsykiatrisk vård. (Programledare) – Fast när man hör om det här så tänker man ju: "Kan någon vara sjukare än så här?" [---] (Kriminalprofessor) – Om vi bortser från att det här är ett mycket ovanligt brott. Det är ett väldigt grovt brott. Där tycks vi vara överens, [psykiatrikerens namn] och jag. [---] Det som gör mig orolig att det är att det bara händer. Och då börjar jag naturligtvis tänka i termerna: anta att han hamnar i finkan, det är inget bra ställe att göra folk vanliga va, att han inte får adekvat vård, så borde inte det öka sannolikheten för att det händer igen? Vad kan han få för det här? Han kanske kommer sitta i tio år, inte mer. Det tror jag inte. Och då är han inte så gammal när han kommer ut. (Programledare) – [Kriminalprofessorn], du tycker alltså att han egentligen borde dömas till vård? (Kriminalprofessor) – Jag är inte psykiatriker eller psykolog ens och ibland är det så att min förståelse inför den typen av expertis den är sådär, den är inte är odeciderat positiv. För mig är det här ett frågetecken. I mina ögon, jämfört med andra gärningsmän, andra sådana här gärningar, så tycker jag han är, att om det är någon som är i behov av vård så är det en sån person som han. (Programledare) – Synen på hur sjuk man ska vara för att dömas till vård har förändrats genom åren. (Kriminalprofessor) – Oh, ja. (Programledare) – Du ska få berätta mer om det där om en stund. Först ska vi titta lite grand på hur det går till då man utreder om en person ska dömas till vård eller till fängelse.

Inslaget följdes upp av att programledaren besökte den rättspsykiatriska avdelningen i Stockholm för att se hur en utredning går till. Bland annat så gjorde programledaren ett test av hur hon mårde hos en psykolog. Programledaren fick bland annat svara på om hon ansåg sig vara manipulativ.

ANMÄLAN

Inslaget har i en anmälan kritiserats av offrets föräldrar och systrar. Enligt anmälarna fick familjen via mejl besked om inslagets innehåll. Vid kontakt med Sveriges Television (SVT) uppgavs att tyngdpunkten i programmet låg på den rättspsykiatriska undersökningen och dess metodik och bedömning. Anmälarna anser att det var en ren och skär lögn. En väsentlig del av programmet utgjordes av den filmade rekonstruktion samt filmat material från gärningsmannens bostad och därtill spekulationer.

Anmälarna är kritiska till att en anslagstavla visades med bilder på offret och gärningsmannen. Bilderna var otydliga men offret var klart igenkänningsbar. Anmälarna är vidare kritisk till ett fingerat samtal med programledaren för att visa metodiken vid rättspsykiatriska undersökningar. Anmälarna anser att programledarens fnissningar och bristande känsla för situationens allvar var fruktansvärd att se och höra i detta sammanhang.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

SVT anser att inslaget överensstämmer med bestämmelsen om respekt för privatlivet och anför följande.

Redaktionen för *Veckans brott* har som rutin att inledningsvis kontakta anhöriga eller andra berörda via mejl till målsägandebiträde. Så gick kontakten till även i detta fall. Redaktionen redogjorde för att offer och förövare inte skulle namnges, att det fall i Gävle som beskrivits som ”styckmordet” och den rättspsykiatriska undersökningen som gjorts på förövaren skulle behandlas i programmet. Därefter beskrevs innehållet mer i detalj när redaktionen fick kontakt med offrets syster, den person som de uppfattade att familjen hade valt att representera dem. I detta samtal beskrev programmets researcher att de också ville använda material ur förundersökningen. Systemns önskemål var tydliga. Det viktigaste var att de nedsättande omdömen förövaren hade uttryckt under förundersökningen inte skulle vara med i programmet. I övrigt hade familjen inte något emot att fallet togs upp. Redaktionen tog hänsyn till systemns och som de uppfattade, familjens önskemål.

Efter sändning ringde offrets mamma till redaktionen. Hon var mycket illa berörd över att bilder från en del av en rekonstruktion i förundersökningen hade visats i programmet. Ansvarig redaktör ringde upp mamman omgående. Mamman bad redaktören att vissa bilder ur rekonstruktionen inte skulle visas igen eller ligga på SVT Play. Även hon sa att hon inte hade något emot att fallet togs upp men att det var just dessa specifika bilder som var upprörande för henne. Redaktionen beslutade då omgående att redigera om programmet inför repriserna och byta ut programmet till den redigerade versionen på SVT Play. Efter detta ringde redaktören upp mamman igen och beskrev noggrant vilka förändringar som hade gjorts. Mamman var lättad och nöjd med dessa förändringar. Av detta samtal framgick även att det stämde att familjen hade bett systemen vara talesperson för familjen, men att mamman dessvärre inte hade fått hela sammanhanget klart i fråga om rekonstruktionen.

I anmälan från offrets pappa framgår det att han fått en annan bild av programinslagets innehåll än den som redaktionen har förmedlat i samtal med systemen inför sändning. Någon direkt kontakt med pappan togs aldrig eftersom det var systemen som kontaktade redaktionen på familjens vägnar efter det mejl som förmedlats av målsägandebiträdet. När så mamman hörde av sig efter sändning med önskemål om att vissa rekonstruktionsbilder inte skulle visas, gick redaktionen detta omgående till mötes och redigerade om programmet till kommande repris och för SVT Play.

Som framgår av programmet hade de inblandade i fallet avidentifierats. De bilder i studion som anmälaren hänvisar till var maskerade och fanns där enbart för att det skulle framgå att det var en man och en kvinna som fallet handlade om. De resonemang som fördes i inslaget utgick från att det handlade om ett mycket ovanligt och tragiskt mord i princip utan tidigare förvarningar om att allt inte stått rätt till med gärningsmannen. Resonemangen var kopplade till ett vidare samtal kring rättspsykiatriska undersökningar och personlighets-

bedömningar inför domslut. Syftet med resonemangen var att väga olika fakta mot varandra och göra en analys av dem utifrån olika perspektiv.

Anmälaren har reagerat på övergången mellan inslaget om mordet och tonaliteten i inslaget om rättspsykiatriska undersökningar. I *Veckans brott* blandas ofta inslag av olika ton och karaktär. Avsikten var att inslagen skulle skiljas åt i tilltal och förhållningssätt. Det nästföljande inslaget om rättspsykiatriska undersökningar skulle ha ett avdramatiserande generellt perspektiv till skillnad från allvaret och tyngden i inslaget om det mycket upprörande motivlösa mordet. Som framgår fanns inte någon koppling till mordet i inslaget om rättspsykiatriska undersökningar annat än det lösa temat om allvarliga brott och rättspsykiatri. Anmälaren anser även att programmet borde tas bort från SVT Play. Som framgår har de aktuella delarna redigerats bort och finns inte längre kvar i programmet.

ANMÄLARNAS KOMMENTAR

Anmälarna har i en kommentar till SVT:s yttrande fört fram bland annat följande.

Familjen har tagit mycket illa vid av det aktuella inslaget och dess innehåll, men även av de lögnar och halvsanningar som SVT framför i sitt yttrande över anmälan. Redaktörens brist på respekt för familjen framgår av attityden i SVT:s yttrande.

Ingen i familjen ville att tragedin skulle bli föremål för tv:s intresse. Familjen hade inga svårigheter att känna igen dottern på bilden i studion. Programmet sändes dessutom sex cirka månader efter mordet. Familjen hade nyligen genomlidit en lång och hemsk mordrättegång. Domen mot gärningsmannen hade ännu inte avkunnats. På grund av SVT så rivs allt upp.

I kontakt med ena dottern i familjen berättade företrädare för SVT att uppgifter ur förundersökningen, som väl är på drygt tusen sidor, skulle användas i programmet. Familjen kunde inte tro att SVT skulle brista så i omdöme och respekt att man visar en rekonstruktion av brottet utan att ens först meddela anhöriga. Att SVT ändrade i repriserna och på SVT Play efter familjens reaktioner förändrar inget i sak utan stärkte familjens uppfattning att inslaget aldrig skulle ha sänts.

Den fejkade rättspsykiatriska undersökningen som visades var en fars och ett rejält bottenmärke. Oseriöst, smaklöst och därmed kränkande. Den löjligen fnissande kvinnliga programledaren var tydligen helt i linje med den förändring i tonaliteten som redaktören anser att man medvetet försökte åstadkomma.

AKTUELL BESTÄMMELSE

SVT ska respektera den enskildes privatliv i programverksamheten om inte ett oavvisligt allmänt intresse kräver annat (15 § i sändningstillståndet).

Bestämmelsen är avsedd att ge skydd för den personliga integriteten. Den tillämpas även i fall med namnpublicering vid brott eller misstanke om brott.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Det ingår inte i granskningsnämndens uppgift att pröva omständigheterna kring tillkomsten av ett program eller inslag. Anmälarnas kritik gällande att familjen inte gett samtycke till publiceringen av inslaget lämnas därför utan åtgärd.

Nämnden konstaterar att inslaget handlade om hur en rättspsykiatrisk utredning går till inför bedömningen av om en person ska dömas till vård eller fängelse, och att det tog sin utgångspunkt i ett mycket ovanligt och uppmärksammat mord som skett några månader innan sändningen av *Veckans brott*. Nämnden anser att SVT genom utformningen av inslaget gjort vad som rimligen kan krävas för att gärningsmannen och den mördade kvinnan inte skulle kunna identifieras av en större krets än den som redan kände till de aktuella omständigheterna. Det intrång som ändå uppstått i anmälarnas privatliv får enligt nämnden på grund av sammanhanget anses vara motiverat med hänsyn till allmänintresset. Inslaget strider därför inte mot bestämmelsen om respekt för den enskildes privatliv.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, Elisabet Bäck, Leif Hedman, Jan Holmberg (skiljaktig) och Nedjma Chaouche (skiljaktig) efter föredragning av Johannes Wik.

Den skiljaktiga meningen framgår av s. 7.

På granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Johannes Wik

SKILJAKTIG MENING

Ledamöterna Jan Holmberg och Nedjma Chaouche var skiljaktiga och anser att bedömningen borde ha följande lydelse.

Nämnden konstaterar att inslaget handlade om hur en rättspsykiatrisk utredning går till inför bedömningen av om en person ska dömas till vård eller fängelse, och att det tog sin utgångspunkt i ett mycket ovanligt och uppmärksammat mord som skett några månader innan sändningen av *Veckans brott*. Redogörelsen för det aktuella mordet innehöll en utförlig och utdragen rekonstruktion från brottsplatsen av hur mordet gått till. Med hänsyn till uppgifternas känsliga natur anser nämnden att utformningen i detta avseende innebär ett intrång i de efterlevandes privatliv. Inslaget strider därför mot bestämmelsen om respekt för den enskildes privatliv.